

УДК 378.147:373.2.011.3-51

ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНИХ ВЗАЄМИН У ДІТЕЙ І ДОРОСЛИХ У РОДИНІ

Одерій Л.Є., Роздимаха А.І.

Державний вищий навчальний заклад

«Донбаський державний педагогічний університет»

Автори статті доводять, що професійне становлення фахівців в області дошкільної освіти не може відбутися без ознайомлення студентів з проблемами сімейного виховання, зокрема з особливостями позитивних взаємин дітей і дорослих у родині. Сумісна художня діяльність у техніках образотворчого мистецтва (малювання, ліплення, аплікація тощо), являється ефективним засобом розвитку позитивних взаємин у родині. Зміст роботи передбачав: індивідуальну роботу з батьками, яка допомагала мотивувати організацію і проведення сумісної з дітьми художньої діяльності в умовах родини; колективні форми, спрямовані на визначення і заохочення результатів сумісної художньої діяльності батьків і дітей, кожної родини, групи.

Ключові слова: позитивні взаємини, родина, сумісна діяльність, художня діяльність, професійне становлення.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі розвитку суспільства визнано пріоритети сімейного виховання. Родина має величезне значення в житті дитини, людини. Неможливо бути кваліфікованим педагогом без знань і вмінь як в інтересах дитини, налагоджувати, спрямовувати і координувати співпрацю і взаємодію з родиною, з батьками вихованців. Фахівця дошкільника неможливо уявити і без психологічної готовності до взаємодії з батьками, свідомого прагнення розвивати найважливіші професійні і особистісні якості, які забезпечують успіх цієї взаємодії.

Сучасні фахівці з дошкільної освіти мають добре орієнтуватися в усіх її складних напрямках і відповідно з ними організовувати активну практичну діяльність у закладах освіти. Це, на наш погляд, перш за все стосується допомоги родині (з боку навчального закладу) у встановленні позитивних взаємин між дітьми та дорослими.

Значимість визначеного сектору освітньо-виховної роботи дошкільних закладів підтверджується і державними документами. У Базовому компоненті дошкільної освіти йдеться про те, що за виховання дітей відповідальність несуть батьки, а всі інші соціальні інституції мають допомагати, спрямовувати та доповнювати виховну діяльність родини [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на які посилається автор. Аналіз наукових праць В. Нечасової, Т. Маркової, С. Анізімової, В. Котирло, Я. Неверович, З. Борисової, Л. Паньєвської, Р. Бурре та інших дозволяють обґрунтовано визначити форми, методи, зміст роботи вихователя, спрямованої на розвиток позитивних взаємин між дітьми і дорослими у родині. А праці Ю. Азарова, А. Борзіна, В. Кравця, А. Макаренка, В. Постового, О. Савченко, В. Сухомлинського, М. Стельмаховича та інших висвітлюють проблеми виховання дітей у родині і суспільних навчальних закладах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) є актуалізація вивчення майбутніми фахівцями проблеми формування позитивних взаємин у дітей і дорослих у родині.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Людське суспільство являє собою складну систему відносин. Однією, і можливо найважливішою, ланкою з них є стосунки взаємовідносини особистості з людьми у загалі, зокрема, у родині. Розвиток особистості відбувається у процесі її соціалізації. Особливе значення має формування позитивних взаємовідносин між усіма родичами, особливо між батьками і дітьми. Сам хід розвитку сучасного суспільства зумовлює актуальність проблеми формування позитивних взаємин між дітьми і дорослими у родині.

Вивчення особливостей формування позитивних взаємин займає певне місце в теорії морального виховання. На наш погляд, найбільш змістовне визначення поняттю «позитивних взаємин» дає В. Баженов – це різноманітна та відносно стійка система емоційних відносин, ядром яких є почуття, спрямовані на іншу людину [2, с. 4].

Існує багато чинників які можуть стати засобами розвитку позитивних взаємин між людьми. Це перш за все діяльність. Що до формування позитивних взаємин між дітьми і дорослими у родині, ми зробили припущення, що підґрунтям їх формування може стати сумісна художня діяльність.

На наш погляд, залучення дітей і батьків до сумісної художньої діяльності (у рамках образотворчого мистецтва) являється найбільш ефективним методом та засобом педагогічного впливу на родину з боку навчального закладу ще й тому, що організація такого виду сумісної діяльності дозволяє педагогу-вихователю найбільш коректно і делікатно здійснювати керівництво нею, цей вид діяльності позитивно-емоційно насичений, доступний технічно і дуже цікавий як для дітей, так і для дорослих.

Взаємозалежність відношення та діяльності дозволяє зрозуміти, що в своїй розвиваючій якості виступає лише та діяльність, яка відповідає певному відношенню суб'єкта. Оскільки людська діяльність відрізняється свідомою постановкою мети та вибором засобів її досягнення, поведінка людей включає в себе істотний елемент діяльності свідомості. Взаємини з батьками, членами родини і з однолітками – перший соціальний досвід поведінки дитини [6].

Велике значення має взаємодія. Під взаємодією розуміється така система дій учасників, коли дія однієї особи обумовлює певні дії інших людей. Тому перед дослідниками стоїть проблема вивчення її впливу на формування позитивних взаємовідносин дошкільників. В процесі будь-якої сумісної діяльності виникає взаємопов'язаність її учасників. Вона, у свою чергу, є одним із основних факторів, що регулюють взаємодію [3].

Зміст та організація спільної діяльності між дітьми та дорослими мають специфічні особливості. В їх наслідок створюються сприятливі умови для розвитку дружніх взаємин, виникають та розвиваються значущі з погляду виховання контакти, зокрема співпраці та взаємодопомоги: вміння розподіляти обов'язки та матеріал, узгоджувати свої дії з діями учасників, працювати так, як домовлено, контролювати дії один одного, разом виправляти помилки і, в разі необхідності, допомагати товаришеві показом, порадою або безпосереднім виконанням частини його роботи.

Фактором, що створює систему сумісної діяльності є загальна мета; саме вона цементує цю діяльність, перетворюючи сукупність суб'єктів (групу індивідів) в сукупний суб'єкт. Чим перспективніше загальна мета, тим більше можливість інтеграції індивідуальних мотивів та перетворення конкретної малої групи у справжній колектив. В своїй роботі «Психологія колективної діяльності» Ю.П. Платонов вказує на те, що усвідомлення загального для всіх членів колективу мотиву можливо лише в тому випадку, якщо формується загальна мета діяльності [8].

Майбутні фахівці мають усвідомити, що власне цей момент формування мети – загальної діяльності дітей і дорослих у родині, вимагатиме допомоги батькам з боку педагога. І, власне, він має стати початком педагогічного керівництва. Перша та неодмінна умова колективної діяльності являється формування загальної мети. Якщо ця мета за будь-яких причин не сформована, то колективна діяльність не зможе відбутися. Для встановлення мети колективної діяльності обов'язкова усвідомленість всіх елементів діяльності. А мотиваційний етап характеризується наявністю усвідомлених психічних явищ, що спонукають до діяльності.

Теорія діяльності отримала широке висвітлення у сучасній психологічній літературі, хоча багато з її проблем ще дискутується. Діяльність розглядається, в основному, як процес реалізації різного ставлення людини до оточуючого світу. Діяльність, на думку О.М. Леонтєва, безпосередньо пов'язана з потребами та емоціями [6].

Компоненти предметного змісту діяльності визначає у своїх роботах О.В. Запорожець. Ними являються: умови (в тому числі і засоби досягнення мети), ціль, конкретна задача, мотиви. Вони розташовані між собою в певних взаємовідношеннях [4].

Відповідно концепції О.М. Леонтєва і О.В. Запорожця можна зробити висновки, що сумісна художня діяльність представляється як реалізація ставлення дитини до різних видів мистецтва і може стати дійовим засобом виховання. Справа вихователів створити всі умови для прилучення дитини до різних видів художньої практики, що безумовно стає більш ефективним і при залучен-

ні сім'ї. Намагання виконувати та імпровізувати виникають і розвиваються в дошкільному дитинстві. Спільну діяльність дітей дошкільного віку багато сучасних педагогів і психологів розглядають як засіб формування позитивних взаємин, засіб виховання взаємодопомоги, відповідальності за доручену справу.

Вихователь, допомагаючи організувати і здійснювати керівництво сумісною художньою діяльністю дітей і дорослих у родині, має вказувати на необхідність виконання певних правил по відношенню до дітей та дорослих. Він повинен допомогти визначити або підказати ці правила: проявляти увагу, люб'язність, чуйність, доброзичливість до інших, допомагає дитині усвідомити їх загальну та гуманну сутність.

Дослідження психологів показують: доброзичливі стосунки з дорослими і однолітками породжують у дитини почуття спільності з ними, дружелью, спокій, душевну рівновагу. Якщо ж відносини не складаються, то виникають тривога, напруженість, а звідси й почуття неповноцінності, пригніченості або навіть і агресивності, ворожості, недовіра, жорстокості, що гальмує розгортання позитивних взаємин старших дошкільників [5].

Сумісна художня діяльність є основою для позитивних вчинків дитини та засвоєння норм поведінки та відношення. Колективні композиції (малюнки, аплікація, ліплення) радують дітей і дорослих не випадково. Загальний результат завжди багатший за змістом, більш яскравий, ніж індивідуально виконана робота.

Важливий наступний момент, який мають за своїти майбутні педагоги-дошкільники, що батьки, як правило, не знають особливостей дітей дошкільного віку. А урахування вікових особливостей запорука успіху виховного процесу.

Є. Фльоріна, В. Єзикеєва, Т. Казакова, Т. Комарова підкреслювали, що дуже важливо під час організації і проведення художньої діяльності враховувати вікові особливості дитини дошкільного віку [7].

Мистецтво набуває істинного сенсу саме в удосконаленні та розвитку системи суспільних відношень. Т. Комарова, Н. Сакуліна, Н. Халезова, Т. Доронова, В. Єзикеєва, Є. Лебедева та багато інших педагогів пропонували використовувати як засіб розвитку певних сторін особистості дитини дошкільного віку різні види художньої діяльності: малювання, ліплення, вирізування із паперу фігурок та наклеювання їх, створювання різних конструкцій із природних матеріалів [7].

Ще один важливий факт, що мають засвоїти майбутні фахівці з дошкільної освіти – педагоги-вихователі дошкільних закладів мають донести до свідомості батьків, що малювання, ліплення, аплікація, ручна праця (оформлювальна діяльність), конструювання – види образотворчої діяльності, основне призначення яких – образне відображення дійсності. Зображувальне мистецтво є художнім відображенням дійсності в образах, що сприймаються зором.

Зображувальна діяльність – одна із найцікавіших для дітей дошкільного віку. Не випадково дитина дуже рано починає прагнути самими різними способами виразити отримані нею враження. Зображувальна діяльність дошкільників

як вид художньої діяльності, зазначають дослідники, має носити емоційний, творчий характер.

Ми обрали, у якості засобу, продуктивну діяльність дітей дошкільного віку (ліплення, малювання, конструювання та аплікація). Ці види діяльності ми вважаємо найбільш доступними для дітей. Їх особливості проявляються в художній техніці: малювання – штриховка, набризг; ліплення – конструктивний спосіб з'єднання деталей; конструювання – накладання, з'єднання тощо. Означені види художньої діяльності мають великий позитивний вплив на дітей старшого дошкільного віку. Все це складає передумови для організації колективної діяльності.

Пропонуючи зображувальну діяльність як засіб формування позитивних взаємин дошкільників з дорослими членами родини, ми вважаємо за необхідне використовувати в цій роботі всі види зображувальної діяльності відповідно смакам і вподобанням родини та наявності матеріалів. При виконанні колективних робіт у дітей виховуються вміння об'єднуватися, домовлятися про виконання загальної роботи, виникає прагнення допомогти одне одному. Зображувальна діяльність має бути використана для виховання у дітей доброти, справедливості, для поглиблення тих благородних почуттів, які виникають у них. Професійна справа педагога правильно організувати сумісні перегляди робіт, проявити увагу до творчості в різних родин, справедливо та доброзичливо оцінювати ці роботи, радіти загальному успіху.

Особливо важливо, щоб діти розуміли результативність сумісної праці, усвідомлювали її переваги. Бажано використовувати різні види колективної роботи дітей з дорослими для формування у дітей і батьків вмінь планувати свою діяльність з урахуванням загальної мети, вмінь розподіляти операції. Колективна праця з батьками приносить дітям велику радість своєю злагоженістю, чіткою організованістю. Сумісна художня праця значно впливає на формування дружніх, доброзичливих стосунків у родині. Результати колективної діяльності, особливо схвалювані дорослими, спонукають дітей до виконання нових виробів, за кожну роботу вони беруться з великим емоційним підйомом.

Ми визначили у рамках означеної проблеми форми, зміст, методи і прийоми організації відповідної роботи з боку педагогів з дорослими членами родин, які, на нашу думку, сприяють розвитку позитивних взаємин в родині.

Відповідними завданнями роботи були: навчити знаходити контакт між учасниками у процесі художньої діяльності (виконання художніх робіт); навчити дорослих усвідомлювати як свої можливості так і можливості дитини при виконанні сумісних дій, вмінню знаходити згоду; прищеплювати прагнення бути справедливим, витриманим, уникати конфліктів або їм запобігати; формувати позитивне емоційне ставлення до сумісної художньої діяльності.

Зміст роботи передбачав: індивідуальну роботу з батьками, яка допомагала мотивувати організацію і проведення сумісної з дітьми художньої діяльності в умовах родини; індивідуальну роботу з батьками, спрямовану на формування у них знань про вікові особливості та можливості дітей дошкільного віку, і зокрема їх власної дитини; індивідуальну колективну роботу з дорослими членами родини, спрямовану на ознайомлення з художніми техніками; колективні форми, спрямовані на визначення і заохочення результатів сумісної художньої діяльності батьків і дітей, кожної родини, групи; організацію різних форм діалогу з батьками, з дітьми, між батьками і дітьми, всіх родин групи навчального закладу

Проведена робота дозволяє підтвердити **висновки даного дослідження** про те, що умовою оптимізації підготовки фахівців з дошкільної освіти їх професійне становлення не може відбутися без формування у студентів знань про проблеми сімейного виховання взагалі і зокрема про особливості розв'язання проблеми розвитку позитивних взаємин дітей і дорослих у родині. Сумісна художня діяльність у техніках образотворчого мистецтва (малювання, ліплення, аплікація тощо), є ефективним засобом розвитку позитивних взаємин у родині.

Перспективами подальшого розвитку теми є вивчення можливостей розвитку позитивних взаємин дорослих і дітей молодшого дошкільного віку. Дослідження наступності вирішення проблеми у роботі дошкільних навчальних закладів і школи.

Список літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К.: Видавництво «Просвіта», 2012. – 26 с.
2. Баженов В.О. Колектив і особистість / В.О. Баженов // Дошк. вих. – 1983. – № 3. – С. 4-5.
3. Деятельность и взаимоотношения дошкольников / Под ред. Т.А. Репиной. – М.: Педагогика, 2008. – 192 с.
4. Запорожец А.В. Развитие произвольных движений / А.В. Запорожец – М.: Педагогика, 2009. – С. 93.
5. Кулачківська С.О. Новий погляд на стару проблему. Гуманістичний підхід до розвитку дітей / С.О. Кулачківська // Дошк. вих. – 2002. – № 7. – С. 16-17.
6. Леонтьев А.Н. Деятельность, сознание, личность / А.Н. Леонтьев. – М.: Просвещение, 1975. – 304 с.
7. Методика обучения изобразительной деятельности и конструированию / Т.С. Комарова, Н.П. Сакулина, Н.Б. Халезова. – М., 2015. – 185 с.
8. Платонов Ю.П. Психология коллективной деятельности / Ю.П. Платонов. – Л.: Изд-во Ленинградского университета, 1990. – 184 с.

Одерий Л.Е., Роздымаха А.И.

Государственное высшее учебное заведение
«Донбасский государственный педагогический университет»

ИЗУЧЕНИЕ ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЗИТИВНЫХ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ У ДЕТЕЙ И ВЗРОСЛЫХ В СЕМЬЕ

Аннотация

Авторы статьи указывают, что профессиональное становление специалистов в области дошкольного образования не может состояться без ознакомления студентов с проблемами семейного воспитания, в частности с особенностями развития позитивных взаимоотношений детей и взрослых в семье. Совместная художественная деятельность в технике изобразительного искусства (рисование, аппликация) является эффективным средством развития позитивных взаимоотношений в семье. Содержание работы предполагало: индивидуальную работу с родителями, которая помогала мотивировать организацию и проведение совместной с детьми художественной деятельности в семье.

Ключевые слова: позитивные взаимоотношения, семья, совместная деятельность, художественная деятельность, профессиональное становление.

Oderiy L.Y., Rozdymaha A.I.

State Higher Educational Establishment
«Donbas State Pedagogical University»

STUDYING THE PROBLEM OF FORMING POSITIVE RELATIONSHIPS BETWEEN CHILDREN AND ADULTS IN THE FAMILY

Summary

A future educator has to know that pedagogical expedience of his activity is at first the result of his mastering the psychological and pedagogical knowledge, secondly, investigation of the rational use of his potential individuality in the process of pedagogical interactivity. The main feature of professional training of future teachers has to be his social orientation, the orientation to meaningful values. Certainly the aesthetic and artistic values have to be socially meaningful features created by humanity. In general great attention is given to the aesthetic and artistic education of both students and to the deep acquaintance of future teachers with the peculiarities of aesthetic and artistic education of children, especially in preschool age, by facilities of different types of art (musical, graphic, theatrical, choreographic and others like that).

Keywords: positive relationships, family, artistic activity, joint activities, professional formation.